

Pandemie COVID-19

Nespočet právních otázek a několik postřehů ohledně státu a společnosti

Verze 21. 4. 2020

Filip Křepelka, filip.krepelka@law.muni.cz

Právo EU + zdravotnické právo

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno

Česko: v jiném světě za tři týdny.

- Jak rychle se naše poměry změnily!
- 6. 3. 2020 požadavek od vrátivších se turistů z Itálie hlásit se do karantény.
- 10. 3. uzavření škol, zápověď hromadných kulturních a sportovních akcí
- 12. 3. nouzový stav, uzavření sportovišť, hospod apod.
- 13. 3. omezení přicestování a vycestování,
- 14. 3. zpřísnění provozu obchodů,
- 16. 3. omezení vycházení,
- 18. 3. povinnost nosit roušku.
- Původně na 2, pak na 5, nyní celý výukový semestr distančně.
- Poslanecká sněmovna prodloužila nouzový stav do 30.4.

Integrační a komparativní aspekty

- FK: Právo EU – hlavní obor, Zdravotnické právo – vedlejší obor
- Právo EU je ostatně více veřejné, správní v širokém slova smyslu.
- Toto je **hodina** veřejného práva...
- Psaní kapitoly „veřejné zdraví“ do knihy „Veřejný zájem v právu“ (prof. Tichý, Praha a prof. Potács, Wien).
- Aktuální dění tu kapitolu pochopitelně zásadně promění.
- Podíváme se po Evropě a do světa: integrační a komparativní aspekty.

Epidemie jako marginálie

- Dosud každoročně v rámci výuky ZP
- Karanténa, izolace, epidemie jako marginálie.
- 1 slajd: 5 minut. Spíše historický exkurs.
- Epidemie a epidemická opatření nebyla nikdy tématikou konferencí zdravotnického práva.
- Nanejvýš se zmiňovali TBC pacienti, popř. promiskuitní HIV/AIDS pacienti.
- Každoroční sezónní chřipkové epidemie s omezením přístupu do nemocnic a škol.

Skutečnost – tradiční zdravotnické právo

- Ale vlastně TOTO bylo původní zdravotnické právo.
- Nebyl to přístup k dostupné zdravotní péči a zabezpečování její úrovně, obojí bylo všelijaké.
- Natožpak právo na soukromí, domácí porody, odmítání zdravotní péče včetně prevence, možnost volby alternativní medicíny apod.
- Snad nynější pandemie umožňuje uvědomit si luxus moderní medicíny v sociálním státě.
- Ve světě to není samozřejmost a při oslabení státu to může představovat být samozřejmost též v Česku.

Morové rány jako druh výjimečného stavu

- Ve středověku a raném novověku v Evropě a jinde epidemie.
- Ovšem oproti covid-19 pomalé šíření – v řádu let.
- Drastická omezení pohybu mezi městy a místy, izolace nemocných, další razantní opatření moci.
- Pochopitelně často hlad (hladomor) a nedostatek.
- *Platit jako mourovatý („morový“)! Vysoké ceny pro nakažené.*
- Běžně zoufalství, vášně, násilí, chaos.
- Moc se snažila pořádek udržet drakonicky.
- Ale také sebeobětování při pomoci nemocným: mnozí svatí.
- Morové sloupy jako památka.

Karanténa, izolace a lazaret – známá slova

- Původní význam:
 - zadržení na čtyřicet dní v očekávání propuknutí u příchozích odjinud.
- Isola – ostrov,
- Rozlišení karantény, izolace nemocných.
- *Lazzaretto Vecchio* – ostrov u Benátek pro tyto účely.
- - vše slova benátské italštiny.
- Je to stejné prostředí, ve kterém vzniklo *lex mercatoria* a slova jako banka, firma a další.
- Mor jako občasný doprovod obchodu?

Objevy, migrace, epidemie a genocidy?

- Pohyb lidí již před staletími.
- Největší morová epidemie – „černá smrt“ 14. století.
- Zavlečení onemocnění syfilis z Ameriky do Evropy.
- Rozšíření onemocnění izolovaným kmenům a komunitám v Americe či Austrálii. Leckde podstatná část populace vymřela.
- V některých případech dokonce záměrné rozšíření nákaz.
- Nová spojení, nové smrtelné nemoci?

Karanténní opatření 19. a 20. století

- 19. století: rostoucí mobilita
- Problematická hygiena v rostoucích měst:
- Cholera a tyfus – epidemie v 19. století.
- Tzv. španělská chřipka po 1. světové válce.
- Opatření na místě a vůči migrantům.

Zároveň však také (průmyslová revoluce):

- Rozeznávání jednotlivých onemocnění.
- Nalezení některých jednoduchých léčebných postupů.

Vymizení? Proč

Eradikace nakažlivých onemocnění:

Zejména vakcinace, ale také hygiena, zlepšení léčení.

- Epidemie však zcela nevymizely.
- Pandemie AIDS: to je však především pohlavní choroba
- Vracející se chřipkové epidemie: asijská, mexická, prasečí...
- SARS, MERS, Ebola jako předchůdci
- Nicméně nikdy takový průběh jako covid-19. Celé lidstvo.

Teprve nynější Covid-19 (coronavirus disease 2019)

- Virové onemocnění: korona-virus SARS-Cov-2 (proč to neříkáme?)
- Patrně zoonóza – přenos ze zvířat (netopýři, luskouni, hadi na tržišti Huanan ve Wuchanu), patrně mutace, mezilidský přenos.
- Není kauzální léčba. Zmírňování nežádoucích projevů.
- Často bez příznaků. Obvyklý mírný průběh. Menší část vážný průběh žádající hospitalizaci. Zlomek drama či tragédie.
- Generační rozdíl: výrazná úmrtnost je u seniorů a komorbidních pacientů.
- Zjevně je významná tzv. virová nálož (zátěž).
- Dlouhodobé účinky u vyléčených? Plíce, srdce, játra, mozek?
- Budou dlouhodobí přenašeči?

Záludnost nynější nákazy a její důsledky

- Uvedené vlastnosti viru a projevy nákazy patrně přispěly k jeho rozšíření a největší úmrtnosti a děsivé smrtnosti.
- Obtížné odlišování od běžných viróz a chřipek.
- *Je to jenom drsnější chřipka, na chřipku každoročně umírají tisíce a nikdo kvůli tomu karantény nevyhlašuje. versus Toto však není chřipka!*
- Odlišné názory vzdělaných uměřených lidí.

- Konspirační a fantastické teorie nechme stranou.
- Stejně jako různé extremistické představy spojované s covid-19.

„Promoření“ obyvatelstva

- Zásadně rozdílné odhady nezjištěného výskytu nákazy bez příznaků. Často bez přesvědčivých podkladů.
- Vytváří se imunita? Jsou někteří vůči nákaze imunní bez dalšího? Jaký význam má výskyt protilátek? Lze se nakazit opakovaně.
- Postulování teorií, že se vytvoří kolektivní imunita. Je to vědecky odůvodněná teorie? Některé studie to naznačují, jiné popírají.
- Virus se mnozí šíří velmi rychle. Smrtnost je řádově vyšší než u chřipky. Na každý pád exponenciální šíření ochromuje zdravotnictví a dochází k prudkému nárůstu úmrtí.
- Teorie je přitažlivá pro ty, kdo zpochybňují potřebnost epidemických opatření, přesvědčení ohledně jejich nezvládnutelností či v obavě ohledně „zardoušení hospodářství“.
- Promoření jako gigantický experiment?!

Statistické aspekty

- Čísla se mění rychle, doslova každodenně: březen až dosud výrazný nárůst, v dalších a dalších zemích celého světa.
- Statistické minimum pro čtenáře a posluchače:
- Evidence nákaz – zahrnující zemřelé a uzdravené. Podrobné statistiky: počet hospitalizovaných, intenzivní péče jednotlivých typů.
- Nutnost uvědomit si inkubační dobu, proto nárůst nakažených a zemřelých týdny též po zavedení opatření.
- Zjevně odlišné přístupy ke stanovení uzdravení mezi státy.
- Nejasná latence: netestování nyní pro chybějící kapacity, ale mohl by to být rovněž nezáměr (zhoršuje to čísla!)
- Ve statistikách se odráží výskyt na území bez ohledu na občanství nakaženého (cizinci-turisté bývají vesměs repatriováni, pak je třeba je přiřadit, cizinci-imigranti naopak vesměs zůstávají).

Světová zdravotnická organizace (WHO)

- 1851-1938 14 International Sanitary Conferences jako předchůdce.
- Založena 1948, sídlo Ženeva.
- Členové 194+přidružení členové bez plných práv – neuznané státy.
- To odráží všeobecný zájem na spolupráci (přesto šikana Tchaj-wanu!)
- Spolupráce států ve všech záležitostech zdravotnictví.
- Existují regionální struktury: pro Evropu (region Euro) Kodaň.
- WHO je nicméně běžná mezinárodní organizace pro mezinárodní spolupráci států, nenahrazuje jednotlivé státy.
- WHO nemá vlastní medicínské kapacity, jen omezeně se angažuje při pomoci chudým státům.
- Nyní všeliká kritika WHO: připomeňme si...

International Health Regulations

- Mezinárodní smluvní rámec – původ v 19. století, nyní verze 2005 – pro spolupráci států právě při epidemiích
- Na jejich základě se hodnotí rizika podle určité škály.
- Na to se váže sled různých opatření v mezinárodním styku.
- Public Health Emergency of International Concern (PHEIC): pro covid-19 od 30.1.2020.
- Pandemie (Pandemic) je nejvyšší stupeň pro světové měřítko: pro covid-19 od 11.3.2020
- (druhá pandemie je chronická hlavně sexuálně přenosná AIDS).

Státní instituce

- Na poli ochrany veřejného zdraví
- Ministerstvo zdravotnictví
- Krajské hygienické stanice
- Státní zdravotní ústav (s pobočkami).
- Ústav zdravotnických informací a statistik (ÚZIS)
- Krajské úřady (v rámci přenesené působnosti).

Při krizovém řízení:

Širší okruh orgánů, institucí, ozbrojené síly: Armáda ČR, Policie ČR, Hasičský sbor ČR, mj. – zde důležité - orgány kontroly na hranicích.

Srovnání s jinými státy

- Variabilita orgánů veřejného zdraví a krizového řízení se liší stát od státu. Nemusí to být instituce mající v názvu zdraví. Mohou být součástí jiných institucí.
- Regionalizace či federalizace některých států. Všechny státy mají instituce pro lokální potřebu v místě.
- Řada států má však specializované centrální instituce pro problematiku nález a epidemií.
- *Center for Disease Control and Prevention (CDC)* jako specializovaná federální instituce v USA. Jaké má kompetence?
- Podle vzoru CDC se po světě zakládaly srovnatelné instituce.

Uplatňování individuální karantény

- Osobě s podezřením na nakažlivé onemocnění lze uložit karanténu.
- Stanovuje Zákon o ochraně veřejného zdraví.
- Předpokládá se výslovné poučení.
- Přípustné je pochopitelně vyžadovat vyšetření na nakažlivá onemocnění.
- Postihy za nedodržení: pokuty (níže ohledně stropu).
- Dovozování uplatnění trestního práva (níže).
- V jaké míře by bylo přípustné fyzické donucení při odmítání?

Trasování šíření nákazy

- S covid-19 se veřejnost se seznámila, že se v raných fázích epidemie dohledávají všichni, kdo se setkali s prověřeným nakaženým.
- Cílem je jejich kontaktování a uvalení karantény na ně.
- Rozsáhlá anamnéza. Následné kontaktování osob známých pacientovi, výzvy směřující.
- Uvalování širokého okruhu tzv. kontaktů do karantény.
- Kdo a jak posuzuje onu rizikovost? Experti orgánů ochrany veřejného zdraví (krajské hygienické stanice, státní zdravotní ústav).

Povinné léčení / postih neléčení

- Osoba trpící vážným nakažlivým onemocněním má povinnost se léčit.
- (Výjimka z oprávnění pacienta odmítnout léčbu).
- Většina nakažených se (pochopitelně) léčí dobrovolně.

- Jak uvedeno, covid-19 nemá kauzální léčbu a má variabilní průběh.
- Mírný průběh se zmírňuje, postačí zůstat doma.
- Též pro tyto nemocné však platí izolace (karanténa).
- Vážně nemocní jsou vesměs vděční za intenzivní péči.
- Nicméně případ policejního nahánění pacienta covid-19 uniknuvšího z pražské Bulovky.

Obvyklá kolektivní omezení

- Nyní označované též jako „karanténa“ („národní“, „celostátní“).
- První sled omezení: zapovídají se zbytné či odložitelné aktivity se soustředěním mnoha osob : školy, kultura, sport, shromáždění,
- Druhý sled omezení: snaží se potlačit aktivity, při nichž se lidé setkávají: omezení zbytného prodeje, omezení zbytných či rizikových výrob, sportoviště, lázně, sauny apod.
- Třetí sled omezení: zastavení zbytných výrob (provincie Hubei, nyní Itálie)
- Přitom podpora práce doma.
- Výjimky pro nezbytné či společensky žádoucí a uznávané aktivity.
- Rozdíly mezi státy jsou v jednotlivostech.

Omezení mezinárodní migrace

- Covid-19: začaly se zavádět při vypuknutí v Číně, nyní je mobilita zcela znemožněna či výrazně podvázána po celém světě.
- Umožňuje to obecné pravidlo mezinárodního práva: státy na své území nemusejí cizince vůbec pouštět.
- Vesměs přípustné výjimky: trvalý či dlouhodobý pobyt, rodinné důvody, personál připuštěné, zejména nákladní dopravy (kamiony, letadla, co železnice?)
- Zavádí se dokonce omezení vycestování vlastním občanům. Odůvodnit jej lze rizikem návratu nakaženého při problematické konzulární ochraně při potížích v cizině, je-li tam vůbec vpuštěn.

Dopravní prostředek jako riziko

- Problematické je samo cestování, neboť dopravní prostředky jsou stísněné a tvoří tak rizikový prostor (v letadlech též ventilace kvůli rozdílnému tlaku vzduchu, srovnatelně u mnohých vlaků).
- Delší cestování – zejména plavby – znamenaly běžně nákazu na lodi. Námořní právo s tím vždy počítalo.
- (vlajky námořní vlajkové abecedy „Q“ (nyní však čistá), dnes „L“).
- Covid-19 připomíná, že plavba je epidemiologické riziko.
- Výletní loď (cruiser) Diamond Princess v karanténě v Jokohamě jako samostatná položka v evidenci covid-19 („international conveyance“).

Omezení vnitrostátní mobility (anglicky lockdown)

- Při epidemii je snaha omezit vnitřní mobilitu.
- To naráží na volnost pohybu v moderním státě.
- Omezení vycházení na – různě vymezené – důležité důvody.
- Uzávěry celých oblastí, měst či jejich čtvrtí při výrazném výskytu, pouze s evakuací v případě nezbytnosti je vlastně omezující (v Česku Litovel+Červenka+Uničov, obec Kynice).
- V Číně dva měsíce (!) velkoměsto Wu-Chan (11M) a province Hubei (59M)
- Možné omezení či zastavení hromadné dopravy: táhne ho pokles potřeby, ale tlačí na něj zájem na omezení mobility.
- Wuhanské metro nejezdilo 65 dní!!! V Evropě ve veřejné dopravě pouze omezení.
- Kapacity státu na kontrolu této mobility (policie, armáda) jsou různé.

Sociální / somatický distanc

- Vadné adjektivum: lepší by byl *somatický* distanc.
- Naopak sociální distanc je nežádoucí!!!
- Omezení fyzického kontaktu lidí umožnění přenos nákazy.
- Zdůraznění potřeby osobní hygieny, mytí rukou (správné).
- Při respiračním onemocnění, jakým je covid-19, tedy nyní:
 - - potlačení dotyků, podání rukou, objímání.
- Toto je cíl, toto je smysl a účel jednotlivých omezení: teleologický výklad pro jednotlivá ustanovení nouzových předpisů.

Rouška ústní (ústenka), poddruh rouška česká

- Na dálném východě tradice nošení (epidemie, ohleduplnost, znečištění, naznačení odstupu...).
- WHO hodnotila dříve roušky zdrženlivě. Nežádala, nezpochybňovala. Nyní několik premetů v argumentaci (Proč? Přednost má mít zdravotnictví).
- Zdůrazňování mezí jejich účinku (průchodnost viry, znečištění).
- V Česku nebyla vůbec tradice nošení.
- Pak překvapí prosazení příkazu nosit (původně na veřejnosti, po rekodifikaci mimo bydliště...), hrozba pokutou při odmítání, ale podporuje společenský tlak.
- Ostatní evropské státy nejsou tak důsledné.
- Faktické účinky: snad též odrazení od vycházení.
- Psychologické účinky: udržování vědomí stavu nouze.

Nedostatkový materiál, kontrola zásob, cenové regulace, řízení dodávek

Nejen v Česku chyběly, chybějí či ještě mohou chybět tyto výrobky (od korunových položek po milionové přístroje):

/1/ roušky (ústenky) pro profesionály (kde je větší potřeba).

/2/ respirátory (jednotlivých kategorií – pro zabránění průniku částic různých velikostí – nejlepší jsou ty na viry).

/3/ mechanické ventilátory (plicní)

/4/ Extracorporeal Membrane Oxigenation (ECMO).

- Též další: ochranné oděvy, rukavice, desinfekce apod.

Opatření při nedostatku materiálu

- Ideální by bylo rychlé obstarání, nejlépe v tuzemsku / EU.
- Tedy uvolnění pravidel veřejných zakázek.
- Nedostatek: evidence, kontrola, regulace cen, distribuce podle posouzených potřeb, postihy.
- Česko: nejen cílená opatření na příslušné výrobky, nakonec všeobecný zákaz vývozu léčivých přípravků.
- V případě roušek vlastní výroba (ve vazbě na povinnost nošení).
- Oceňování výroby v laboratořích (respirátory na 3D tiskárnách).

Testování covid-19

- Klíčová zdravotní služba: připomenutí metod genetická diagnostika, test ELISA na protilátky proti covid-19.
- Rychlotesty: jejich výhody a meze...
- Velké rozdíly mezi státy ohledně zabezpečení dostupnosti.
- Nedostatek. Indikace podle klinických příznaků či rizik (kontaktů). V jednotlivých státech odlišné testování bezpříznakových osob.
- Zbytečné a odložitelné: testování uzdravení.
- Testování širších vrstev populace: též pro vědecké účely (teorie promoření).

Organizace testování ...

- V řadě států otázka kompetentních laboratoří, certifikace, reorganizace, rozšíření kapacit.
- Čekání na výsledky testů.
- Různé metody sběru vzorků.
- Nutnost erudice pro odběr vzorku (stěr z nosu).
- Je problematické dělat „amatérsky“.
- Tedy žádné dostupné testy v komerční sféře.
- Právo požadující evidenci p

Mobilizace zdravotnického personálu

- Povolávání dalších kvalifikovaných osob k práci ve zdravotnictví v případě potřeby včetně válek: neaktivní lékaři a další zdravotníci, medici apod.
- Nyní v Česku shora uložený zákaz dovolených pro zdravotnické pracovníky.
- Co praktičtí lékaři, kteří omezili praxe?
- Pandemický plán předpokládá angažmá mediků vyšších ročníků: tento dokument lze však stěží považovat za právně závazný bez dalšího (níže): nyní se tato mobilizace mediků má za hotovou věc.
- Zatím se však uzavírají běžné pracovní smlouvy na práci sanitáře.

Zdravotnictví pod zátěží

- Standardem jsou nácviky pro mimořádné situace, mezi které patří náhlý příliv pacientů.
- Epidemiologické, pandemické či traumatologické plány.
- Ukončení odložitelné péče, plánovaných operací apod.
- Předčasné propouštění nejméně nemocných pacientů (reverse triage).
- Koordinace využívání jednotlivých poskytovatelů.

(V Česku v prostředí sítě poskytovatelů dlouhodobě spoluvytvářené ministerstvem zdravotnictví, krajskými úřady a zdravotními pojišťovnami pro zabezpečení právem vymezené časové a místní dostupnosti, ve srovnání s cizinou celkem dobře budované).

Omezení návštěv v nemocnicích a institucích sociální péče

- Nezbytné pro omezení šíření nákazy.
- Ale zároveň mimořádně zatěžující pacienta / klienta stejně jako jeho blízké.
- Vyhrocené je uplatňování tohoto zákazu u umírajících (zprávy z Itálie).
- Proto se u umírajících stanoví výjimky, patrně se poskytují potají, ovšem pokud je to skutečně možné, nikoli v kritické situaci nemocnice.
- Doklady zajišťování elektronického kontaktu!
- Česko? Zatím máme první covid-19 mrtvé, ale umírá se též na jiné nemoci!
- Větší propouštění umírajících (na jiná onemocnění) domů než dříve?

Otcové u porodu jako tuzemská vášeň.

- Porodnictví je v Česku citlivé dvě desetiletí (státní potlačování domácích porodů, pojetí vedení porodu, výtky porodního paternalismu a násilí).
- Nepřekvapí, že dodatečně (!) zavedený zákaz přítomnosti otců/partnerů/dul vyvolal vášnivé názorové přestřelky.
- Odůvodnění: zejména ochrana personálu (dokonce v Česku nyní stovky nakažených zdravotníků, ba tisíce uvržených do karantény).
- Vášnivé domáhání zrušení vyloučení otců/partnerů/dul při epidemických opatření s argumentací základním právem na soukromý a rodinný život kontrastuje s lhostejností vůči nemožnosti komunikace blízkých s umírajícími: lidskoprávní aktivismus je dosti selektivní.

Dostupnost péče za epidemie

- Některé zdravotní systémy mají velké potíže se zabezpečením péče.
- V Česku jenom u některých segmentů zdravotní péče (ortopedie).
- Nemáme tak větší zkušenosti s přidělováním.
- Epidemie hrozí způsobit přetížení.
- Rozhodování ohledně upřednostnění podle potřeb pacientů.
- Zásada rovnosti, prosazovaná též společenským tlakem.
- Možnost předplacení lepší péče v soukromém sektoru může být fakticky či formálně omezená. V Česku ale takový pro tyto potřeby chybí, takže je to jedno.

Rozhodování o ukončení odepření péče

- Za normálních okolností v případě marné péče (*futile treatment*).
- V krajním případě nutnost rozhodování o odepření urgentní péče pro nedostatek kapacit.
- V případě covid-19 se to podle zpráv děje v Lombardii, Madridu a New Yorku, patrně se dělo v Číně při vrcholu epidemie ve Wu-Chanu.
- Triage - metody válečné medicíny pro třídění zranění podle možností jejich záchrany při omezených možnostech lazaretů.
- Legalita triage v českých poměrech? Doufejme, že na tuto situaci nedojde, přesto zvažujme argumentaci. Triage se nacvičuje pro katastrofy u hasičů...

Všeobecné hrazení zdravotní péče v Evropě

- V Česku máme univerzální veřejné zdravotní pojištění.
- Některé kategorie nepojištěných: povinné soukromé pojištění? Pokryje případný vážný průběh covid-19?
- Hrazení z veřejného propojení zdravotní péče (průkaz EHIC) u pojištěnců v jednotlivých členských státech EU. Mělo by to pokrýt, včetně předpokládané doby pobytu.
- Lze však pochybovat, že takové onemocnění, navíc v epidemické situaci, pokryjí komerční cestovní pojištění pro turisty.
- Regulace a vznik dluhů u osob nepojištěných, jedná-li se zároveň o povinnou zdravotní péči.
- Též proto snaha státu nemít na území moc nepojištěných cizinců: zmíněné epidemiologické migrační restriktce.

Co státy s hrazenou zdravotní péčí?

- Ve státech bez univerzálního pojištění se běžně řeší.
- Cenová regulace (proti zneužití).
- Státem nařízený velkorysý systém zacházení s dluhy (medical debt).
- Bude možné očekávat v USA?
- Nyní exploze covid-19 zejména v New York City... Už jsou případy odepření péče. Jak je to s hrazením náročné péče v rámci federálních programů Medicare a Medicaid (po Obamacare?).
- Co třetí svět? Zatím se virus nerozšířil? Nebo se jenom netestuje? Stát od státu velmi rozdílná úroveň zdravotní péče, přičemž vesměs osobně hrazená. Některé

Zásahy proti šarlatánům

- Tendence léčitelství legalizovat a legitimizovat.
- Protikladné názory v Česku po roce 1990.
- Těkání ohledně přístupu vůči léčitelství.
- Jak zacházet s nabídkou léčitelských praktik či materiálu v případě epidemie?
- Už se objevily první případy na internetu: předražená desinfekce apod.
- Týkají se vesměs však prevence, nikoli akutních stavů. Fatální průběh bývá příliš rychlý, do nemocnic se nesmí, umírající se nepředávají do paliativní péče...
- Možnosti postihu? Postihy by mohly a měly být přísnější.

Zdravotnický výzkum a pandemie covid-19

- Nové a neznámé onemocnění.
- Nutnost výzkumu povahy viru, jeho působení,
- Otázka sledování údajů o pacientech a jejich následné vyhodnocování.
- Vyšetřování odebraných vzorků.
- Je třeba dodat, že sledování, vyšetřování a léčení je povinné.
- Do jaké míry by bez souhlasu mělo být možné provádět též související biomedicínský výzkum?
- Je výzkumem – na širokém počtu osob - taktika při zavádění opatření a při jejich uvolňování, respektive nečinnost (taktika „proměňování“?).

Úmrtí v čase epidemie

- Též za normálních dob jsou sezónní výkyvy úmrtnosti.
- V některých zvláště zasažených místech výrazný nárůst úmrtnosti.
- Obecně regulace pohřbu – tj. nakládání s pozůstatky.
- (zákaz praktik, které jsou nyní rizikové: otevřená rakev apod..).
- V některých případech nezvládnutí přílivu zemřelých, nouzové márnice, angažmá armády apod.
- Regulace pohřebních obřadů – možnost jejich omezení, zatím Česko po tomto nesáhlo.
- Protože u nás pohřby nejsou tak velká událost, řada je bez obřadu?

Krizové řízení – zapojení expertů

- V Česku bezpečnostní rada státu jako „vláda“ pro mimořádné situace.
- Na nižší úrovni a při krizovém řízení štáby.
- Ústřední krizový štáb dle krizového zákona.
- Výrazné zapojení expertů jako poradců.
- Pro epidemii je v každém státě „dr. / prof. Prymula“, na kterého se dá.
- Pověřování expertů řízením.
- Které rozhodování jsou politické, které expertní.
- Nakonec však – na základě neúplných a protiřečících si rad – musejí rozhodnout politici ve funkcích a nesou za to především politickou odpovědnost.
- Vyvozování trestní či soukromoprávní odpovědnosti? Cesta do pekel...

Právní základ pro opatření – přemety

- 1. fáze – zákon o ochraně veřejného zdraví
- Nadále se používá pro individuální karantény,
- 2. fáze – ústavní zákon 110/1998 Sb. o bezpečnosti státu (obecný, výslovně neuvádí epidemii).
- Nouzový stav
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (ovšem obavy ze široké odpovědnosti za krizová opatření).
- Proto od 24.3. rekodifikace „národní karantény“ návrat k základu v zákoně o ochraně veřejného zdraví!!
- V cizině: nejrůznější nouzové ústavní klauzule, rozmanitá terminologie.

Pandemický plán?

- Vytváření národních pandemických plánů předpokládá WHO.
- V Česku sice předpokládá v několika ustanoveních zákon o ochraně veřejného zdraví: - na úrovni celostátní a krajské.
- Stanoví se, že se podle něj bude postupovat.
- Ve skutečnost je to především studie: zkoumání připravenosti a rozvaha opatření. Navíc obecná: covid-19 je jedinečný.
- Nikoli právní předpis. Na místě jsou jednotlivá rozhodnutí a opatření.
- Pochopitelně může být argumentem.

Tuzemská dominance exekutivy

- Centrum moci: Vláda ČR, resp. Ministerstvo zdravotnictví + další ministerstva.
- Vydávání různě nazvaných výnosů: mimořádná opatření.
- Obecná klasifikace těchto: opatření obecné povahy dle SŘ, neboť dopadají na blíže nevymezený okruh adresátů.
- De facto je to ad hoc legislativa.

V Česku až po dvou týdnech zasedá Poslanecká sněmovna, pochopitelně též v legislativní nouzi a v karanténním režimu...

Evropské státy: rychlejší angažmá parlamentu

- Jiné státy považují za potřebné přijímat zákony HNED.
- Důvodem ale může být absence zmíněných českých zákonů.
- Může to poskytnout větší legitimitu než česká exekutivní dominance.
- Rakouský Corona-Gesetz
- Polský zvláštní zákon SpecUstawa koronawirowa.
- Typicky německá úvaha o potřebnosti a zvláštnosti zasedání Bundestag (Berlín) jako srdce německé demokracie, s ohledem na to, že takové setkání je přesně extrémně rizikové, co poslanci v karanténě, možnost elektronizace komunikace.
- Zvláštní režim zasedání Cortes Generales ve Španělsku: zlomek poslanců.

Omezená a odložená rule justice

- Soudy odkládají běžnou agendu, neboť je nebezpečné provádět ústní jednání.
- Teoreticky možný přezkum jednotlivých rozhodnutí o nouzových opatření včetně vyhlášení nouzového stavu samotného.
- Nicméně Ústavní soud, popř. Nejvyšší správní soud a podřazené krajské soudy by určitě byly opatrné.
- Již byly podány žaloby na zrušení, argumentující nepřiměřeností či neodůvodněním. Běžná lhůta pro projednání za horizontem, vůle ke zrychlenému projednání, natož předběžným opatřením?
- Představa, že samosoudce či tříčlenný senát dokáže přezkoumávat tato rozhodnutí, je směšná. Bude to takové slohové cvičení o přiměřenosti.
- Poslední desetiletí vůbec přeceňujeme roli a možnosti soudů.

Formální kvalita opatření

- Rychlé zavedení, účinnost často okamžitá či od půlnoci na zítřek.
- Použití moderních komunikačních prostředků (televize, internet) pro vyhlášení. Nicméně následně se vydávají ve Sbírce zákonů (v její elektronické podobě).
- Přesto nutnost promýšlení s ohledem na vážný hospodářský či sociální dopad jednotlivých omezení a jeho smysluplnost.
- Opatření jsou stručná. Některá vyjádření nezřetelná.
- Při výkladu je na místě mít smysl a účel: somatický (sociální) distanc při zachování společenské soudržnosti (nutné ukončit některé aktivity s ohledem na prevenci šíření).
- Některá opatření se neprosadí bez upřesnění (mobilizace studentů?).

Srovnání Česka se sousedy...

- Mínění mnohých, že míra primitivizace práva v Česku je značná.
- To se projevuje též v těchto situacích.
- Chybí rutina. Role právníků jako asistentů vrcholných politiků.
- V celé Evropě podobná opatření. Mnohdy jsou ale sepsána způsobem dokládající vyšší erudici.
- Každé slovo má význam, jakkoli nelze očekávat ve větší míře justiční výklad: Co je prodej služeb?

Stupňování trestů za nouze

- Vždy a všude se za válek, katastrof apod. zvyšovaly tresty za cokoli! Cílem je vynutit si dodržování.
- Platilo pro epidemie (ve středověku i novověku): též covid-19
- Severní Korea: úředník po návratu z Číny, který opustil karanténu, popraven. Alespoň to totalitní režim dává – dovnitř, ven není důležité – najevo.
- Čína naopak, zdá se, chce naopak zůstat v dobrém světle, nejsou informace o uplatňování drakonických trestů, které bezpochyby její právo a praxe zná.

Tresty-ne-tresty: Švejkovská republika

- V Česku nyní pohrůžky vysokými tresty.
- Pokuta 3.000.000 Kč: vskutku umožňuje nepřehledný zákon o ochraně veřejného zdraví
- Porušení opatření za nouzového stavu měl být podle vyhlašujících politiků trestný čin. Ale který při četbě TZ?
- Radikální eskalace interpretace skutkové podstaty – dokonce nejvyšší státní zástupce - šíření nakažlivé choroby či jejího nebezpečí až 6 let vězení.
- Je to správná taktika? Málokdo to očekává. Má to odstrašující účinky? Nebo je klíčová sociální kontrola?
- Orgány ochrany veřejného zdraví a činné v trestním řízení mají jiné starosti než vytvářet správní / trestní spis, takže by leckdy chyběly důkazy.
- S dalšími týdny se pokuty začaly ukládat. Rutinně 10.000 Kč.

Asijské a evropské státy – příklady postihů

- Toto jsou jen příklady prvních států: nyní správní/trestní postihy všude...
- Tchaj-Wan (úspěšná země při zadržování covid-19): cca 200.000 Kč neukázněnému nakaženému obchodníkovi
- Francie: pokuta 38 eur za porušení zákazu vycházení.
- Rakousko: pokuty za totéž
- Itálie: 100 eur na začátku, při pokračování zvyšování, nyní přímo drakonické pokuty, hrozba vězení.
- Španělsko: důrazné vymáhání zákazu vycházení, též pokutami.
- Berlín (země SRN): podrobný katalog pokut vyvolal debaty.
- Nutnost rychlého vyřizování je určitě předpokladem. Smysluplná je medializace postihu.

Skutečně vážné hrozby

- Zároveň omezená schopnost stíhat opravdu nebezpečné počínání:
 - - kybernetický útok FN Brno
 - - a zašantročení vitálního materiálu Lovosice s údajným (jednající hejtman ÚstKr se ubezpečuje na „hradě“, že by byla udělená milost při případném zpochybnění zákroku, později se tvrdí, že se jedná o dar Číny Itálii, ovšem to nemění nic na uplatnění veřejných regulací).
- Určitě odstupňované tresty za závažnější delikty.
- Potřebná je pozornost policie a tajných služeb hrozbám.

Komplexní a bizarní regulace: Kafkovská republika

- Monopolizace provádění covid-19 testování.
- Státní zdravotní ústav, který ale nestíhá.
- Chybí právní základ, údajně „gentlemanská dohoda“ se soukromými laboratořemi, že nebudou provádět.
- Chybí ISO?
- Budou úřady laboratoř a danou expertku šikanovat?
- Jižní Korea ukazuje, že dostupné testy jsou klíčové...
- Ještě že ty roušky si smíme šít bez certifikace, když je máme nosit...

Obchody: vyšší moc, nemožnost plnění, záказы plnění

- Vyšší moc, nemožnost plnění, zákaz plnění jsou údajně neproblematické.
- Nicméně jejich pojetí v jednotlivých právních rádech, v jejichž rámci se uzavírají obchodní smlouvy, popřípadě režimu Vídeňské úmluvy o koupi zboží je různé.
- Po odeznění bude teprve krystalizovat metodologie posuzování naplňování uvedených okolností s ohledem na jedinečnost události.
- Nyní je mnohé věc nouzového vyjednávání mezi stresovanými obchodními partnery.

Obchody: nemožnost smysluplného využití

- Na druhé straně leckterá nasmlouvaná plnění se kvůli epidemii covid-19 a karanténám jím vyvolaným stává zbytečnými.
- Již nyní vlna stornování či pokusů o ně ze strany objednatelů, kteří vědí, že plnění nedokáží využít či prodat.
- Zase záleží do značné míry na úpravě ve smlouvě a náhradním řešení v rozhodném právu.
- Za optimální lze považovat ujednání a v případě jeho nepřítomnosti právní řád umožňující oběma stranám vyváženě ukončit činnost na plnění s úhradou nákladů na ně.

Vliv na očekávanou solvenci

- Pro řadu podniků nejrůznějších odvětví může mít současná epidemie, jí potlačující karantény a další opatření vážné dopady: tržby mizí, náklady (včetně zaměstnanců, splátek) se snižují obtížně.
- Hrozí tedy insolvence.
- Pochopitelně ji může odvrátit nějaká forma státní pomoci (dále).
- Očekávaná insolvence může vyvolat řadu problematických jednání.

Ochrana spotřebitele

- Pravidla pro některé druhy služeb upravující možnost odstoupení od sjednaného plnění (doprava, zájezdy, elektronická komunikace).
- Smluvní ujednání jsou neplatná či nepoužitelná, pokud odporují kogentním pravidlům.
- Ochrana spotřebitele při dostupnosti nedostatkových statků.
- Zvláštní zdravotní ochrana spotřebitele – seniora v obchodech.

Zvažované zásahy do smluvních vztahů

- Zasahování do smluvních vztahů (mimo pracovní)
- To mělo obdobu třeba za válek (stavění splatnosti dluhů vojáků).
- Dokonce Česku se po třech týdnech uvažuje o nařízeném odkladu splátek hypoték či podnikatelských úvěrů.
- Co pronájmy komerčních prostor, které nelze nyní kvůli omezením využívat? Obvyklý výklad, že povinnost platit nájem trvá. Co podstatná změna okolností?
- Jak to však provést, aby to bylo únosné a spravedlivé?

Pojištění rizik

- Záleží na podobě pojištění a pojistných výlukách.
- Mnozí se budou divit, že jejich pojištění jim nepomůže.
- Široce pojatá vymezení škod mohou pokrývat některé škody způsobené covid-19 pokrývat.
- Lze předpokládat, že do budoucna budou pojišťovny epidemii typu covid-19 dávat do pojistných výluk.
- Svým širokým dopadem na obyvatelstvo a hospodářství se budoucí epidemie stanou nepojistitelné.

Práce: v karanténě či restrikci, home office

- Lidé, na které je uvalená karanténa, mají pracovní neschopnost.
- Samozřejmě ve shodě možnost řešení dovolenou (jak dlouho) či pracovním volnem.
- Nemožnost cestování do zaměstnání kvůli restrikcím pohybu se naopak v realitě důvodem propuštění běžně stává (toto bude téma práva EU, pokud se tato ještě zvedne...) .
- Rozmach distanční práce (home office): pochopitelně s různou výkonností. Jaké má pracovněprávní zvláštnosti. *Mohu se opít?*

Práce: v karanténě či restrikci, *home office*

- Lidé, na které je uvalená karanténa, mají pracovní neschopnost.
- Samozřejmě ve shodě možnost řešení dovolenou (jak dlouho) či pracovním volnem.
- Nemožnost cestování do zaměstnání kvůli restrikcím pohybu se naopak v realitě důvodem propuštění běžně stává (toto bude téma práva EU, pokud se tato ještě zvedne...) .
- Rozmach distanční práce (*home office*): pochopitelně s různou výkonností. Jaké má pracovněprávní zvláštnosti?
- *Mohu se opít?*

Práce: uvolňování zbytných

- Oblast od oblasti, odvětví od odvětví.
- Pokles poptávky, pokles potřeby pracovníků.
- Přípustnost a snadnost (odstupné) propouštění, ale také společenský tlak na zaměstnavatele, aby nepropouštěli.
- Kompromisem může být též pracovní volno bez mzdy (pozor na odvody na sociální a zdravotní zabezpečení).
- Některé evropské státy narychlo přijaly opatření ztěžující propouštění či odrazující od něj.
- Zkrácený úvazek s dotovanou mzdou (též v Česku slovo Kurzarbeit).

Prace: poutání a doplnění potřebných

- Uvedené již v případě zdravotnických pracovníků: v Česku shora zákaz dovolených. Obdobně patrně ozbrojené sbory, některé úřady.
- V cizině též uplatnění zákonné povinnosti pro kvalifikované lékaře a zdravotní sestry nevykonávající povolání (stáří, jiná volba).
- Získávání nových pracovníků: pochopitelně jsou-li peníze, otázka jejich dlouhodobého angažmá.
- Využití osob, kterým se dá uložit pracovní povinnost.
- V Česku formální mobilizace vysokoškolských studentů studujících sociální programy, v realitě se je však nedaří nasadit či připravit – podle mne chybí zvláštní veřejnoprávní řád a také sebemenší výcvik.

Dobrovolnictví

- Spousta pomoci se může a smí dělat spontánně, bez jakékoli regulace.
- Pomoc seniorům, práce v sociální a kulturní sféře.
- Již se tak pochopitelně děje.
- Jiné je tomu v případě regulovaných povolání a činnosti institucí zdravotnických, sociálních a dalších.
- Je rámec pro dobrovolnictví opravdu smysluplný?
- Co by bylo vhodné zlepšit? Neměla by to být byrokracie, nýbrž uznání fenoménu dobrovolnictví.
- Role koordinátorů pomoci?

Ochrana zdraví při práci

- Pokyn posílat do karantény všechny zdravotníky, kteří nepoužili protokolární pomůcky, jež chybějí, při péči o nakaženého či podezřelého z nákazy covid-19 – hrozí ochromovat zdravotnictví.
- Riziko spojené s výkonem povolání: policisté, hasiči, vojáci?
- Zvláštní mechanismy odškodňování v rámci státní služby.
- Co zdravotníci? Co jiné profese (za běžných poměrů třeba horníci)?
- Při běžném sociálním zabezpečení a zároveň standardu odškodňování pracovních úrazů a onemocnění z povolání.
- Kdy lze odmítnout nebezpečnou práci? Co je opravdu nebezpečná práce?
- Obdobně samostatní lékaři jako podnikatelé „na smlouvu“ se zdravotními pojišťovnami v rámci, kteří zavřeli ordinace či omezili provoz kvůli nedostatku ochranných pomůcek.

Interprofesní (i)mobilita + rigidita výrobců

- Jiná práce v rámci stejného zaměstnavatele: dle pracovní smlouvy, mimo její rámec pochopitelně ve shodě, co bez ní?
- Možnosti snadného přechodu mezi zaměstnavateli (dočasné, trvalé).
- Vedle mentálních problémů je zjevně v současnosti problémem faktická a formální imobilita mezi jednotlivými profesemi:
- Faktická: specializace, formální: kvalifikace.
- Podobně zjevně vysoká rigidita výrobců zboží a poskytovatelů služeb: okýnka v restauracích dokáží vydávat jídlo do krabiček, zastavující se továrny nedokáží vyrábět roušky, respirátory a ventilátory?
- Podpora větší interprofesní mobility v budoucnu? Stejně jako větší schopnosti přeměnit výrobu?

Školství a vzdělávání

- Karanténa se v prvním sledu zavádí pro výuku na školách všech stupňů. Totéž bylo při epidemiích ve 19. a 20. století byly školy zavřené.
- Tenkrát bylo určité samostudium, samozřejmě v mezích postižení jednotlivých dětí a mladistvých epidemiemi a jejich pracovnímu nasazení.
- Nyní je většina dětí i rodičů zdráva.
- Rozmach distančního vzdělávání, očekávání, že může nahradit.
- Nicméně nelze nahradit zkoušky závěrečné ani přijímací.
- Budou se stanovovat odklady, ba hledat náhradní řešení (v Německu se připomíná tzv. Notstand-Abitur, v Česku její nahrazení známkami).

Agenda soudnictví a správy

- Již nyní odkládání některých lhůt.
- V Česku podání daňového přiznání a zaplacení daně.
- V jiných zemích prodlužování či stavění lhůt (konstrukce stavění, může být ve vazbě na jednotlivá mimořádná opatření) v široké paletě soudních a správních agend, leckdy zvláštními zákony.
- Některá rozhodování nejsou možná s ohledem na možnost cestování účastníků řízení a shromažďování.
- Otázka promíjení propadlých lhůt...

Co právníci?

- Hrdinové dne jsou lékaři, nikoli právníci.
- Epidemie covid-19 jako razantní nárůst agendy veřejného zdraví a sociálního zabezpečení (karantény, neschopenky).
- Zatím nicméně rutinní rozhodování přenesené na lékaře a úředníky-speciality s podporou.
- Už nyní vedle rutinní patrně přemýšlení a příprava podkladů pro spory vyvolané epidemií a karanténami, žádosti o náhradu škody (níže polemika s výkladem).
- Typické angažmá při ochraně práv jednotlivců? Čeští právníci nejsou – oproti jiným státům – (přiměřeně) vychovávaní (také) jako pomocníci státu.

Studenti práv?

- V Česku nouzové opatření Vlády, které mobilizuje pro práci v sociálních zařízeních okruh studentů, kteří jsou způsobilí k sociální práci.
- Mezi vedle řady oborů sociální péče patří rovněž studenti práv: důsledkem převzetí vymezení kvalifikací potřebných pro výkon povolání sociálního pracovníka.
- Jistě, sociální práce mohou být rovně užitečné a jsou-li potřebné, tak může být smysluplné též studenty práv (ale též další studenty) .
- Pro studenty práv: asistence při administrativě: ta se totiž vesměs neomezuje, značně zatěžuje zejména zdravotníky. Jmenovitě trasování kontaktů nakažených...
- Vedle nedostatku praxe může být problémem nastavení na ochranu práv jednotlivců, nikoli prosazování veřejného zájmu.

Daňové úlevy

- V Česku už nyní odklad povinnost podat daňové přiznání a také splatnosti daně z příjmu (co zálohy).
- Předpokládá se redukce/odklad pojistného na zdravotní a sociální pojištění.
- Určitě bude zajímavé zkoumat, jaké typy úlev jednotlivé evropské a další státy poskytnou.
- Skutečné snížení daně bez dalšího by bylo možné očekávat kvůli nyní vzešlým ztrátám v budoucnosti.

Očekávaná fiskální a monetární expanze

- Zmírnit očekávaný hospodářský propad (?%) se jednotlivé státy pokusí fiskální expanzí: při očekávaném výpadku příjmů další výdaje.
- Nejrozličnější záchranné programy pro vybraná odvětví hospodářství, kategorie pracovníků.
- Lze samozřejmě očekávat řadu rozpočtových škrtnutí.
- Řada evropských a dalších států však už je nebezpečně zadlužených, vesměs ve vazbě na ekonomickou recesi před deseti lety.
- Leckde na pomoc budou přicházet centrální banky expanzivní měnovou politikou: další inflační resp. pseudoinflační impulsy.

Obecnější úvahy ohledně škodního práva vyvolané epidemií covid-19

- Složitý řetězec individuálních stejně jako kolektivních chyb, nutně však nikoli selhání.
- Ovšem nedokazatelnost příčinné souvislosti a případného zavinění (neviditelný virus). Ale též kdyby to šlo, tak na konci je asi chudičký sběrač nakaženého netopýra na wu-chanské tržiště.
- Nahodile (až nespravedlivě nahodile) bys to však šlo, např. porušení karantény v konkrétní komunitě s trasováním (oni „italští“ navrátilci v Litovli / Uničově, když by se jim doložilo porušení karantény): při skutečně plné kalkulaci nákladů také insolventní.
- Žaloby proti podnikům turistického ruchu v Ischgl (Rakousko)!

Odpovědnost státu za škody způsobené opatřeními v rámci krizí?

- Nyní v Česku nemalé naděje podnikatelů, přiživované advokáty.
- § 36 odst. 4 krizového zákona: škody v přímé souvislosti se zavedením a uplatňováním krizového zákona.
- Je to objektivní odpovědnost? Otázka kauzality – krize, nebo krizové opatření. Co odpovědnost vůči klientům za plnění se zdravotním rizikem?
- Široký výklad znamená, že uděláme ze státu všeobecnou pojišťovnu na řadu (zdaleka ne všechna) podnikatelská rizika.
- Bude výkladový oříšek, odlišné chápání škody, respektive jejího způsobení ve starém a novém občanském právu. Zde nám zoufale chybí solidní právní dogmatika! Kdo kdy dopředu přemýšlel o tomto paragrafu?
- Snaha státu se vyhnout odpovědnosti opuštěním krizového zákona (výše) je pochopitelná, avšak stejně problematická.

Informační a infromatická doba

- První globální epidemie v době Internetu.
- Bleskové šíření veškerých informací bez větších nákladů.
- Somatický distanc je impuls pro elektronizaci komunikace či pro její prohloubení (mezilidské, objednávání zboží a služeb, podnikové, domácí práce – home office, vzdělávání, kultura, zábava)
- To vyvolá právních otázky ohledně závaznosti jednání, jeho proveditelnosti, až se – dílem - opustí „dobrovolná“ fáze.
- Hrozbou je však kyber-kriminalita a hrozba sabotáže.

Zapojení společnosti při dohledu

- Oproti autoritativní Číně a dalším státům dálného východu:
- Západní liberální stát postrádá kapacity (armáda bez branné povinnosti, omezená policie).
- Omezené možnosti mobilizace obyvatelstva (ve stylu a tradici dobrovolných hasičů, organizací červeného kříže).
- Česko – zájem starostů na informace o počtu nakažených v jednotlivých obcích, po určitém tápání zavrženo státem.
- Nicméně společenský tlak napomáhá kázni při nošení roušek.

Omezení soukromí

- Zdravotnická mlčenlivost v případě karantén a izolací pacientů.
- Trasování zhusta znamená odhalení identity pacienta.
- Otázka informování rodiny, blízkých, ale také sousedů.
- Maďarsko – nutnost informovat sousedy cedulkou.
- Jižní Korea – vytvoření databáze a mobilní aplikace
- Tchaj-wan – soustavné sledování pohybu nakažených a podezřelých pomocí mobilu za účelem dozoru, ale také podpory dodržování izolace karantény.
- Naopak Česko – nevyužití lokalizačních dat pro hromadnou karanténu „italských lyžařů“ při začátku opatření (správní a nikoli trestní postih, relevance GDPR...). Záměry to zavést na základě dobrovolnosti, tzv. chytrá karanténa se nedaří zavést.

Zásadně omezená osobní práva

- Nouzová opatření znamenají zásadní omezení.
- Individuální u nařízené karantény u nemocných či podezřelých z onemocnění, kolektivní v případě uzávěr měst a omezení celých zemí.
- Obecně svoboda pohybu: přicestování cizinců, ale též vycestování do zahraničí, výrazné omezení vnitrostátní mobility,
- Zrušena svoboda shromažďování pro veškeré účely: politické, kulturní, zábavní, vzdělávací a další je zásadně omezená.
- Vše pochopitelně kvůli podpoře sociálního / somatického distance.

Svoboda slova a její možná omezení

- Realizuje se především v kyberprostoru.
- Osobně považuji za dobré zachovat, ba posilnit, včetně konspiračních (kdo to všechno zorganizoval, co tím USA, Čína... sleduje) a extrémních doktrín (příroda redukuje populaci, přírodní výběr, staří ať pomřou, naše svoboda je nedotknutelná apod.).
- Svoboda slova však zároveň znamená svobodu razantně a radikálně kritizovat takové výroky.
- Tuto svobodu je třeba zachovat, zvláště jsou-li omezené další svobody.
- Problematika šíření poplašné zprávy – co je a co není poplašná zpráva.

Již běžící střet ohledně základních práv

- V řadě států Západu se roky vyhrocuje střet ohledně chápání lidských práv (v rovině morálně-politické a rétorické), vnímaných jako základní zaručená národními a mezinárodními katalogy (v rovině právní jako korektiv běžného práva).
- Exaltované antidiskriminační politiky (multikulturalismus, LGBT), již roky čelící značné odtažitosti či odmítání.
- Epidemie covid-19, jí vyvolaná omezení apod. ještě prohloubí nechuť.
- V Česku se hodně spojuje s EU – dále ještě dopady na ni...

Individualismus a kolektivismus

- Ochrana veřejného zdraví jako konkretizace veřejného zájmu.
- Veřejný (obecný, společný) zájem.
- Nejen zájmy jednotlivců.
- Ale taky zájmy jednotlivých společenských skupin (v Evropě covid-19 obnažuje narůstající pnutí mezi generacemi).
- Jak moc kvůli veřejnému zájmu má ustupovat jednotlivec?
- Rozložení omezení a nároků včetně budoucích finančních důsledků rozhodne o stabilitě států na další desetiletí...

Budoucí rozložení nákladů

- Jak rozložit škody, respektive náklady vzešlé z epidemie a karantény?
- V mnoha agendách a formách (jednotlivá odvětví práva)
- Náhrada škody (její výklad – je právní politikum)
- Zaměstnání (včetně propouštění, kurzarbeit).
- Obchody (způsoby ukončení plnění, řešení neschopnosti plnit).
- Daně a odvody na sociální zabezpečení (které úlevy budou).
- Sociální zabezpečení a odvody na ně (možnosti změn).
- Dotace a subvence (potřebným podnikům, nebo hlasitým podnikům).
- Státy budou různě úspěšné, což se odrazí v jejich stabilitě.

Snaha nenarušit mezinárodní tok zboží

- Nejdříve asijské, nyní evropské státy, nakonec všechny státy víceméně zastavily mezinárodní migraci.
- Nicméně snaha udržet mezinárodní zbožový obchod: proto výjimka, snaha o rychlé odbavení přes posílení či znovuzavedení hraniční kontroly.
- Výlučně respirační šíření covid-19 nevyvolává podezření ohledně závadnosti některého zboží, proto se nezavádějí kontroly.
- Výjimku představuje široce vývoz uvedeného a dalšího potřebného zboží (roušky, respirátory, přístroje). V jejich případě státy zavedly zákazy či zásadní omezení.

Epidemie jako rub globalizace, karantény jako de-globalizační šok

- První výskyt či tvrdé zasažení hlavních měst, velkoměst a dalších center mezinárodního obchodu a politiky je patrné, že covid-19 rychle po světě rozšířili jednotlivci, kteří jsou vysoce mobilní.
- Mobilita je příjemná a přínosná. Ale výjimečně může zabíjet.
- Uzavření hranic či výrazné omezení překračování hranic lze předpokládat na měsíce.
- V Evropě nedostatek některých výrobků a zjevně neschopnost je rychle začít vyrábět, závislost západu právě na Číně. Je to únosné?

Evropská integrace: snaha zajistit obchod zbožím, výjimkou důležité zboží

- Znovuzavedení hraničních kontrol ztěžuje převoz zboží mezi členskými státy. Nicméně je snaha jej jinak neztěžovat.
- Pohromou je nicméně nebývalé využití oprávnění zadržovat zboží potřebné kvůli ochraně veřejného zdraví – zejména roušky, respirátory, přístroje (viz výše) jednotlivými členskými státy.
- Východiskem jsou nyní letecké mosty z Indie či Číny (níže hodnocení dlouhodobého dopadu).
- Členské státy a eurokracie by měly vytvořit pravidla pro tranzit tohoto zboží. Předpokladem jsou však jeho minimální zásoby.
- Realitou je absence solidarity mezi evropskými státy (V těchto dnech ji však třeba vysvětlovat obavami z propuknutí epidemie).

Evropská unie: pozastavení pohybu jednotlivců přes hranice

- Během tohoto měsíce se v podstatě zhroutil volný pohyb jednotlivců.
- Schengenský kodex ani pobytová směrnice nepředpokládají uzavření vnitřních hranic mezi členskými státy.
- Pochopitelně lze argumentovat ochranou veřejného zdraví jako takového. Hraniční zkoumání zdravotního stavu nebylo proveditelné.
- Úplný zákaz turistiky – je to správně, včetně vycestování. Setrvat směji přistěhovalci (ovšem bez cestování). Otázka dojíždění za prací (pendleři), problém smíšených rodin (formálně i fakticky)!
- Návrat ke státnímu občanství jako vymezení množiny pro solidaritu!
- Ale vzájemná spolupráce při repatriaci občanů ze světa!

Evropská unie – omezená role v oblasti ochrany veřejného zdraví

- ES / EU nikdy neměly větší roli při ochraně veřejného zdraví.
- Dokonce zřizovací smlouvy (čl. 168 SFEU) potvrzovaly kompetenci členských států.
- Na tom nic neměnily průniky týkající se obchodovaného zboží, služeb, pohybu osob (viz ustanovení).
- Angažmá EU na poli public health zůstává doplňkové.
- Byť existuje European Centre Disease Control (Solna, Švédsko) stěží dokáže zabezpečit výměnu informací mezi příslušnými orgány členských států. Kdo jste si jí všiml?

Evropská unie – chronické krize a eskalace

- Uvědomme si, že EU čelí poslední desetiletí řadě krizí:
- /1/ Dluhová, potenciálně měnová krize
- /2/ Migrační, azylová krize (základní práva, též krize Rady Evropy)
- /3/ Žádná společná zahraniční politika ve skutečně vážných záležitostech, o obranné nemluvě (též krize NATO).
- /4/ Krize vlády práva, demokracie (není totéž) v některých členských státech, plus krize konceptu lidských práv (též krize Rady Evropy)
- /5/ BREXIT dokončen: odchod odtažitého, přesto významného člena.
- /6/ na počátku byla neshoda o politice reagující na globální oteplování.

Všechny krize ukazují meze autority společných orgánů a neshodu evropských států.

Evropská unie je jako pacient s řadou komorbidit!

Evropská unie jako pseudo-stát

- EU není schopná se proměnit ve federaci.
- Některé kroky se učinily, ale nakonec možná zavařily.
- Není totiž evropský národ. EU je společenství národních států.
- Omezená legitimita EU autorit, dříve demokratický deficit, dnes absence demokracie v politické sféře EU.
- EU tvoří jazykově vymezené národy. Mobilní elity si možná myslely, že se to překlene užíváním angličtiny.
- Neexistence tradičního angažmá státu (armáda, policie) a moderního (školství, zdravotnictví!, sociální programy). To dělají členské státy.
- Žádná armáda, tedy také žádná mobilní nemocnice na epidemii covid-19.

Evropská unie jako anti-stát?

- ES/EU (ale také RE) byly celá desetiletí byly nastavené jako omezení jednotlivých členských států.
- Cílem bylo neomezovat mobilitu. Hranice měly jít přič.
- Epidemie se však zdržují zavedením hranic – to je to omezení mobility a ten somatický distanc - dokonce mezi jednotlivci a skupinami lidí.
- Státní hranice se s ohledem na odlišnosti mentality, jazyka, roli státu pro utěsnění nabízejí.
- Ona krásná mobilita otevírá cestu (korona)viru a ten dokáže zabíjet.

Co bude v EU s následujícími měsíci?

- Dosavadní mentální ochromení umocní ještě reálné (extrémní epidemie právě v sídelních městech EU, např. Lucemburku).
- Jisté bude uvolnění paktu stability a růstu kvůli postiženým státům (Itálie, Španělsko): s patřičnými důsledky pro euro jako měnu.
- Omezení státních podpor – výjimka pro katastrofy, ale též její meze.
- Jaká bude schopnost EU postupně vyřadit opatření, které by se za normálu považovala za diskriminační?
- Jak moc bude EU schopná prosazovat své jiné politiky, například přijímání azylantů (žaloba Komise proti CZ, H, PL..., potichu stáhne?).

Odlišné přístupy evropských států / národů a jejich nesoudržnost

- Rozhodování jednotlivých evropských států se přes podobnosti v jednotlivostech liší.
- To však není nic nebývalého. Podobně rozdílně jednají též v jiných věcech.
- Volání po koordinaci v rámci EU, zase ono „více Evropy“, je marné.
- Problematické je vyhrocení jednání na vlastní pěst a na vrub ostatních členských států EU.
- EU jako pseudo-stát a anti-stát není schopná poskytnout jednotlivým členským státům jakoukoli reálnou materiální či personální pomoc
- (úspěšně tak činila autoritativní unitární Čína či snad dokonce nyní federal government USA).

(Ne)slad'ování obecně

Kritika rozdílů mezi státy či dokonce uvnitř států. Volání po koordinaci.

Jednotlivé státy jsou však různě organizované – centralizované, decentralizované (federace, regionalizace).

Poměry se však mohou lišit. Kulturní odlišnosti. Politické rozdíly.

Těž proto může být smysluplné jednat rozdílně.

Navíc jenom díky diferencí opatření tomu můžeme posuzovat smysluplnost jednotlivých opatření.

Pochopitelně je žádoucí bránit opatřením, která jdou proti sobě.

Rozdílné zdravotnictví a jeho zaštitění státem

- Rozdílná úroveň zdravotnictví jednotlivých evropských států. Leccos se však vždy tušilo. Obtížnější měření úrovně (European Health Consumer Index).
- Covid-19: obrovské rozdíly ve smrtnosti pacientů ve státech s velkým výskytem (Čína, Jižní Korea, Itálie, Španělsko, Francie, Německo, Velká Británie, Nizozemsko, Švýcarsko, USA ...),
- Avšak zásadní NEZNÁMÉ (mutace viru, věk pacientů, způsob šíření).
- Na závěry je ještě čas a příkrých úsudků je dobré se vyvarovat.
- Zdá se však, že je jakýsi kritický práh epidemie a stavu zdravotnictví, kdy začne být velmi špatně (Lombardie, Madrid, New York?).

Odlišné společnosti, hospodářství apod.

- Nejrozličnější zvyky a obvyklá chování, mající kladný či záporný dopad při mírnění a zastavování epidemie covid-19.
- Debata o čemkoli - tedy též o covid-19 – se vede v národních jazycích. Mezinárodní výměnu zabezpečuje zlomek profesionálů a elit.
- Covid-19 již nyní a též potom má různé dopady na jednotlivá odvětví hospodářství, která jsou v jednotlivých státech různě velké.
- Mimořádně vysoká míra vzájemné závislosti, individuální a kolektivní (včetně národů) specializace.

A rovněž právo a stát

- Poctivá právní komparatistika ukazuje, že kromě viditelných znaků je třeba přemýšlet o společenských základech státu a práva.
- Též nouzová pandemie covid-19 jako jedinečná – přinejmenším v lidské paměti – ukazuje tuto odlišnost.
- Různé důrazy na jednotlivé hodnoty a různé přístupy.
- Odlišné právní kultury (prameny práva, způsoby fungování soudů, vzdělávání, vnímání práva veřejností, politický režim, odlišné fungování jednotlivých států).

Vzlet a pád politiků, expertů a celebrit

- (Ne)Důvěra v politiky u moci, podoba vnitřního politického střetu pochopitelně oslabuje, nebo naopak posiluje autoritu též v krizi.
- Politici se trochu předvádějí stejně jako tygr žere maso!
- Ale neměli by to přehánět.
- V krizových situacích se poznávají osobnosti.
- Důvěra a podpora se buduje pomalu.
- Naopak stačí jedna nešťastná věta či hanebný počín a je po politické či funkcionářské kariéře: (ředitel jednoho divadla a ředitelka SÚKL).

Nyní nedotčené základy

S výjimkou některých položek a míst zatím zachování zásobování potravinami, většinou léčiv a dalšího nezbytného materiálu.

Představitelné jsou větší výpadky, přidělový systém.

Považujeme za samozřejmou také infrastrukturu:

Elektrina, popř. plyn, ropa, uhlí (jako přímé či zprostředkované zdroje) apod. Rozvodné sítě. Zatím pokles spotřeby, často výrazný.

- Telekomunikace (hardware) / Internet (software).
- VODA (co když bude jako loni sucho?)

Hrozba rozkladu státu

- V tento moment se nezdá být. Nicméně před měsícem jsme si nemysleli, že budeme povinně nosit roušku.
- Lze si představit v případě afrických států.
- Ale též pro nejvyspělejší státy platí „Pýcha předchází pád“.
- Autoritativní tendence, řešení problému státním násilím (výjimečný stav, znovuzavedení trestu smrti či jeho uplatňování?).
- Povinná rouška dnes jako vyhnutí se prosazování pořádku v roztráštěné zemi pod nadvládou gangů trpící násilím a popravami na místě za rok???!!!!

Katastrofické filmy a „zombie apokalypsa“

- Přemýšlejme o zdánlivě nemožném, mějme fantazii!
- Fantazii umožňují katastrofické, sci-fi, horory a fantasy filmy.
- Již klasický katastrofický hollywoodský film „Smrtící epidemie“ (Outbreak): zde záměr vyhladit nakažené město jadernou zbraní.
- Zombie apokalypsa: tradiční motiv béčkových hororů: lidé po nákaze se stávají zombie, kteří se snaží získat a nakazit ještě zdravé lidi.
- US CDC - kontroverzní blog a in mající za cíl promýšlení mimořádných situací.

Obnažení stávajících pnutí - ageismus!

- Zvláště postižené jsou zhusta hlavní či klíčová města a metropolitní regiony (Madrid, New York, Lombardie, ale také Praha) a turistické ráje (Ischgl)
- Zjevně výrazný výskyt mezi osobnostmi. Na šíření mají značný podíl mobilní elity (v Česku pražští lyžaři v Itálii, ale první byl konferenční akademik).
- Dokonce v Česku odtažitost venkovanů vůči měšťanům na víkend.
- Vážně postižení jsou naopak senioři, kteří vesměs mobilní nejsou.
- Obnažení společenských pnutí: zejména generační.
- Názor tuzemského křesťanského teologa, že dálněvýchodní důrazný (kolektivistický) přístup (razantní zastavování epidemie) je ve výsledku křesťanštější než euro-americká počáteční blazeovanost, natožpak mínění, že se vyřeší důchodový problém.

Neplánovaná soutěž Západu a Východu

- Čína – autoritativní asertivní stát, zdroj nákazy, její možné zatajování, nicméně posléze důrazné a úspěšné potlačení (věrohodnost?), nyní závislost na dodávkách vitálních produktů.
- Jiné státy dálného východu: Jižní Korea, Tchaj-wan, Japonsko, Vietnam, Thajsko: přes blízkost Číny zlomek případů Evropy a Ameriky.
- Evropa, USA a další – patrně dotčené kvůli migraci rychleji než další státy daleko více *promořené*.
- Je-li zvládnutí epidemie covid-19 soutěží, tak Západ už prohrál. Drtivě!
- Proč? Zkušenost s náhlými dramaty (epidemie SARS a MERS na Dálném Východě), obecně zkušenost (Japonsko-zemětřesení, tajfuny...).
- Ale také účinný stát těšící se důvěře, ukázněná společnost...